

**MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA REALITZADA AL C/
DE SANT ANTONI M. CLARET, 167-171, C/ DE SANT QUINTÍ, 55-95, C/ DEL
MAS CASANOVAS, 70-90 I C/ DE CARTAGENA, 334-372
HOPITAL DE LA SANTA CREU I SANT PAU, PAVELLÓ DE
L'ADMINISTRACIÓ**

Barcelona (Barcelonès)

Del 2 al 4 d'agost 2009

CODI MUHBA: 073/10

NÚM. d'EXPEDIENT DGPC: 437 K121 NB 2010/2-5851

Promotor:

**FUNDACIÓ PRIVADA HOSPITAL
DE LA SANTA CREU I SANT PAU**

Sant Pau

Constructor:

REHAC S.A.

Realització:

ARQUEOCIÈNCIA Serveis Culturals S.L.

Direcció tècnica:

Karin Harzbecher Spezzia

Artés, març de 2010

FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ: Intervenció arqueològica realitzada al Carrer de Sant Antoni M. Claret 167-171, Carrer de Sant Quintí, 55-95, Carrer del Mas Casanovas, 70-90 i Carrer de Cartagena, 334-372. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Pavelló de L'Administració

LLOC DE LA INTERVENCIÓ: Districte d' Horta - Guinardó

MUNICIPI: Barcelona

COMARCA: Barcelonès

REFERÈNCIA: 437 K121 NB2010/2-5851

CODI MUHBA: 073/10

DATES DE LA INTERVENCIÓ: Del 2 al 4 d'agost de 2010

COORDENADES UTM: X: 431092 Y: 4585031 Z: 57.8 metres

TIPUS DE JACIMENT: Conjunt d'edificis modernistes

TIPUS D'INTERVENCIÓ: Intervenció arqueològica preventiva

MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ: Rehabilitació del Pavelló de l'Administració de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona

EXPECTATIVES ARQUEOLÒGIQUES DE LA ZONA:

TIPUS DE PROTECCIÓ: Monument Històric-Artístic d'interès Nacional, Cat. A, cap. I, R. D. 1719/1978 19-5, BOE 18-7-1978, inclòs al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona (fitxa núm. 716).

PARAULES CLAU: control arqueològic, excavació sondeig, etc.

DIRECCIÓ: Karin Harzbecher Spezzia, ARQUEOCIÈNCIA S.C.S.L.

PLANIMETRIA: AKHESA GRÀFICS

Karin Harzbecher, ARQUEOCIÈNCIA S.C.S.L.

EXECUCIÓ: ARQUEOCIÈNCIA S.C.S.L.

PROMOTOR: FUNDACIÓ PRIVADA HOSPITAL DE LA SANTA CREU

CONSTRUCTOR: REHAC S.A.

ÍNDIX:

I. ÍNDIX.....	3
II. INTRODUCCIÓ.....	4
III. SITUACIÓ.....	4
IV. ANTECEDENTS.....	5
V. MOTIUS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ.....	6
VI. METODOLOGIA DE TREBALL.....	7
VII. TREBALLS REALITZATS	8
VIII. CONCLUSIONS	11
IX. BIBLIOGRAFIA.....	11
X. ANNEXOS.....	12

- ANNEX 1: Unitats estratigràfiques
- ANNEX 2: Planimetria

II. INTRODUCCIÓ:

Aquesta memòria presenta el resultat dels treballs arqueològics que es van dur terme al Hospital de la Santa Creu i Sant Pau des del dia 2 fins el 4 d'agost de 2010

L'actuació arqueològica es va centrar en l'obertura d'una cala de sondeig per tal d'aportar informació sobre l'estat de conservació de l'estructura de l'edifici i la possible existència de restes arqueològiques precedents a aquesta.

Aquesta informació s'integrarà dins del Pla Director de l'Hospital, que gestiona l'actuació de rehabilitació del pavelló de l'administració.

Atès que l'execució d'aquest projecte requereix una important afectació del subsòl i atesos als antecedents arqueològics existents en zones immediates, les administracions i entitats implicades, MUSEU D'HISTÒRIA de BARCELONA i FUNDACIÓ PRIVADA HOSPITAL DE LA SANTA CREU., acordaren la realització d'una fase prèvia de sondejors per tal de determinar l'existència o no de restes arqueològiques i la seva entitat al subsòl de la zona afectada.

L'actuació es va ubicar al semisoterrani del cos central de l'edifici d'administració (a l'entrada principal de l'edifici històric) de l'Hospital de Santa Creu i Sant Pau.

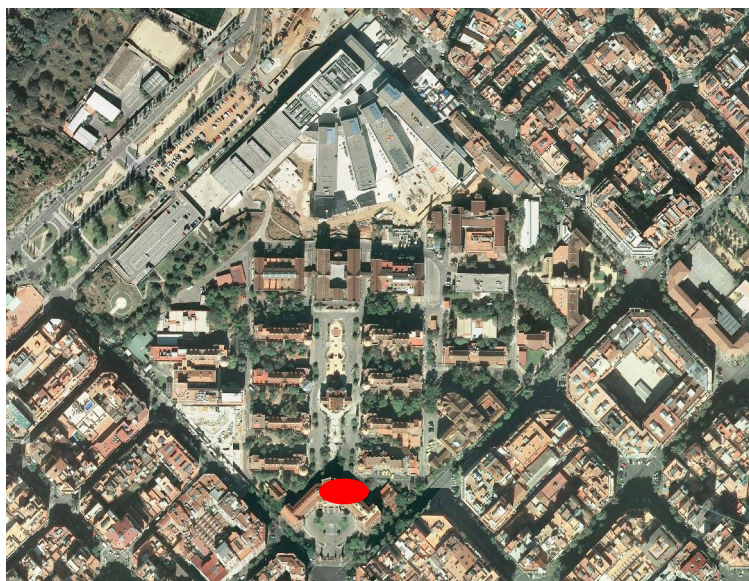
III. SITUACIÓ:

Barcelona és un municipi situat en una plana que presenta uns 5 km d'amplada. Té com a límits el mar a l'est; la serra de Collserola, integrada dins la Serralada Litoral Catalana, al sud-oest, amb el cim de Sant Pere Màrtir; al nord, amb el Tibidabo, com a cim destacat, i al nord-oest, destaca el Puig del Baró; el delta del riu Llobregat al sud, i el delta del riu Besòs, al nord-est. El seu relleu físic pertany a tres unitats: la Serralada Litoral, el pla de Barcelona i els deltes del Llobregat i del Besòs.

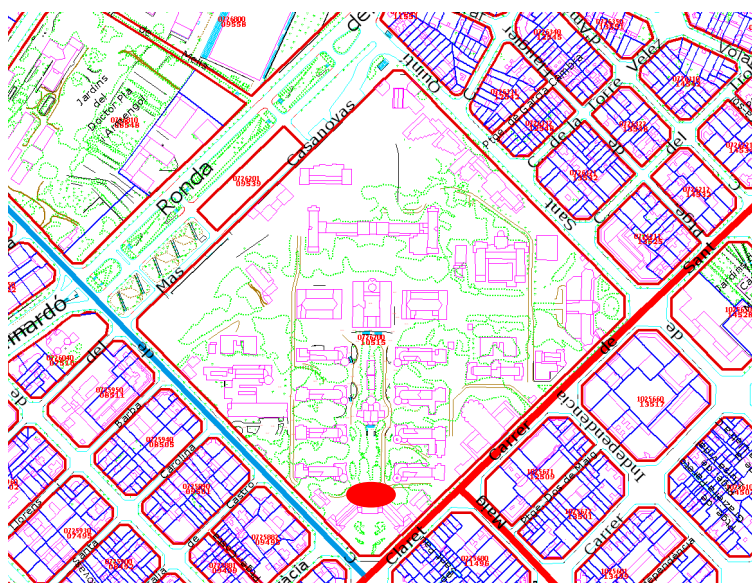
El conjunt de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau es troba situat dins el barri d'Horta-Guinardó, al límit amb el barri de l'Eixample dret (ocupant la superfície corresponent a 9 illes de l'eixample) entre els carrers Cartagena, Sant Quintí, l'Avinguda Sant Antoni Maria Claret i el Carrer del Mas Casanovas. Fitxa cadastral: 0726200/001

Les coordenades UTM són: X: 431092m Y: 4585031m Z: 52 msnm

La present intervenció s'ha dut a terme al semisoterrani del cos central de l'edifici d'administració (a l'entrada principal de l'edifici històric) de l'Hospital de Santa Creu i Sant Pau.

Vista aèria. Imatge extreta de GoogleEarth

El recinte històric de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau dins el parcel·lari actual

IV. ANTECEDENTS:

El recinte de l'actual Hospital de la Santa Creu i Sant Pau de Barcelona neix del trasllat de l'antic Hospital de la Santa Creu ubicat al carrer Hospital del barri del Raval.

Aquest antic Hospital de la Santa Creu té el seu origen l'any 1401, quan es fusionaren els sis hospitals dependents del municipi i de l'església que per aquell temps existien a Barcelona. A finals del segle XIX la ciutat havia crescut considerablement i els avanços de la medicina exigien instal·lacions més modernes, amples i higièniques i, per tant, es va fer necessari el seu trasllat a uns terrenys molt més amples, situats llavors, a l'extraradi de la ciutat de Barcelona.

Aquest conjunt, anomenat Hospital de la Santa Creu i Sant Pau respon a un projecte de 1901 de l'arquitecte Lluís Domènech i Montaner. La construcció va ser finançada, en part i majoritàriament, pel banquer i mecenes Pau Gil, propiciant l'ampliació del nom de la institució a Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

El projecte global s'emplaçà en un solar equivalent a nou illes de l'Eixample, on es disposaren un seguit de pavellons aïllats, envoltats de jardins i connectats a través de galeries soterrades. Aquesta ordenació s'establí seguint els nous criteris hospitalaris de l'època, amb la finalitat de minimitzar el risc d'infecció i contagi de malalties, i millorar la salubritat afavorint l'adopció de sistemes de captació de l'asolellament, ventilació i il·luminació natural.

Les obres s'iniciaren l'any 1902 i el 1911 es va inaugurar un grup inicial de construccions format per nou edificis i els trams respectius de túnels que els comunicaven pel subsòl, consistents en: sis pavellons d'infermeria (Puríssima, Mare de Déu del Carme, Mercè, Mare de Déu de Montserrat, Sant Salvador i Sant Leopold), dos pavellons de reconeixement (Santa Apol·lònia i Sant Jordi) i el pavelló d'Administració, que constitueix l'entrada principal al recinte.

El pendent del terreny va comportar que es dissenyessin pavellons d'un pis o dos, per tal d'igualar-los visualment en alçada, a excepció dels pavellons de l'Administració, Operacions i el Convent de les Germanes, concebuts a més alçada per marcar l'eix principal del recinte, és a dir, sud-nord.

V. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ I OBJECTIUS:

L'indret on es durà a terme l'actuació s'inclou en una Zona d'Interès Arqueològic i d'alt valor històric, per la qual cosa es va realitzar una Intervenció Arqueològica preventiva prèviament a la realització de les obres, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial.

És per aquest motiu, que el Projecte bàsic i d'execució per la restauració del pavelló de l'Administració, preveu la realització d'una cala de comprovació de l'estructura de l'edifici.

A més, el conjunt arquitectònic de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau està declarat Monument Històric-Artístic d'interès Nacional, Cat. A, cap. I, R.D 1719/1978 19-5, BOE 18-7-1978, inclòs al Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la Ciutat de Barcelona (fitxa núm.716).

Tot el recinte històric està protegit i regulat pel Pla Especial d'Ordenació de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, aprovat definitivament el 18 de setembre de 1996.

Atès els seus valors històrics, arquitectònics i urbanístics, el 4 de desembre de 1997 el conjunt va ser declarat per la UNESCO Patrimoni de la Humanitat (exp.804-2)

Conjunt inclòs al Pla Especial de Protecció del Patrimoni Arquitectònic i Catàleg del Districte 7; núm. d'element 110.

Recentment, en una intervenció es van localitzar enterraments i estratigrafia d'època romana sota un dels vials situat entre els pavellons de Sant Rafael, Sant Leopold, i els edificis de l'actual Escola Universitària d'Infermeria (el pavelló de Sant Frederic i l'antiga església).

VI. METODOLOGIA DE TREBALL:

Per a la realització dels treballs arqueològics es va comptar amb un equip de treball format per l'arqueòleg director i dos operaris de l'empresa REHAC S.A.

Tots els rebaixos que van comportar l'obertura del sondeig arqueològic es van realitzar tant mecànicament com de forma manual.

Per la consecució dels objectius generals d'aquesta intervenció es va aplicar l'habitual metodologia emprada pel registre de dades arqueològiques, que és la proposada per E. C. Harris i per A. Carandini, adaptada òbviament a les característiques pròpies del jaciment.

En aquest cas, i tractant-se d'una campanya de sondejors, s'ha partit d'una numeració inicial de les Unitats Estratigràfiques (UE) a partir del número del sondeig 1, 2, 3, etc. seguit d'una numeració correlativa, que s'inicia en cada sondeig al 01, que correspon pròpiament a la UE. Per aquest motiu, les unitats estratigràfiques es troben identificades per tres xifres, la primera de les quals correspon al número de sondeig, mentre que les dues restants fan referència al número d'unitat estratigràfica. Així la UE 105 correspon a la unitat estratigràfica 05 documentada al sondeig 1. Aquesta diferenciació de nomenclatura estratigràfica vinculada a cadascun dels sondejors respon a la voluntat d'individualitzar les restes que possiblement es documentessin en les diverses cales arqueològiques, per tal de facilitar la seva identificació i interpretació.

Paral·lelament al registre estratigràfic, s'ha dut a terme el corresponent aixecament planimètric segons les directrius marcades pel MUHBA. El registre estratigràfic inclou també les corresponents seccions de l'estratigrafia de cadascun dels sondejors a escala 1:20, que representen la successió diacrònica i les característiques estratigràfiques del subsòl.

Així mateix, com és habitual i segons les directrius del MUHBA, s'ha realitzat un reportatge fotogràfic en format digital.

VII. TREBALLS REALITZATS:

La intervenció arqueològica duta a terme al semisoterrani del pavelló es va centrar en l'obertura d'una cala de sondeig al peus d'un dels pilars de la sala.

Sala al semisoterrani del Pavelló de l'Administració

Per tant, la primera tasca va ser delimitar un espai format per dos sectors de planta rectangular disposats en angle recte entre ells, configurant una planta amb forma de "L". Les seves dimensions màximes són 2,8m de llargada i 2m d'amplada.

Vista general del sondeig

En el moment d'iniciar-se la intervenció, que correspon al darrer moment d'utilització d'aquest espai semisubterrani, es va documentar un paviment de lloses de terratzo amb mides de 60 x 40 x 4cm (UE 101) que funcionava com nivell de circulació de les dependències del pavelló de l'Administració.

Un cop es va procedir a l'aixecament del paviment UE 101, es va registrar un estrat de formigó (UE 102) d'uns 7cm de potència, que li feia de preparació i anivellament.

Això va deixar al descobert un segon paviment (UE 103). Aquest estava format per lloses de marbre amb mides 40 x 40 x 5cm i va ser interpretat com a el nivell de circulació original del pavelló.

Sota aquest paviment, es va documentar el seu estrat de preparació i anivellament UE 104, format per morter de calç de color blanc d'uns 6cm de potència i un nivell de rebliment UE 105, format per morter de calç barrejat amb pedres de mida petita d'uns 20cm de profunditat.

Detall de la successió de paviments

Finalment sota d'aquest últim estrat es va descobrir el nivell geològic (UE 106) format per argiles de color marró vermellós amb sorres disperses i nòduls de carbonat mitjanament consolidats d'origen quaternari.

Detall del estrat geològic UE 106

Aquest estrat estava tallat per una de les riostes (UE 107) de l'edifici. Es tracta d'una estructura feta de maons massissos i té 1m de llargada, 60cm d'amplada i 55cm de profunditat, que fa la funció de enrigidor, de forma semblant a una biga, que fa de trava i evita el moviment relatiu horitzontal entre dos elements d'una estructura.

Detall de la riosta UE 107

VIII. CONCLUSIONS:

L'actuació arqueològica es va centrar en l'obertura d'una cala de sondeig per tal d'aportar informació sobre l'estat de conservació de l'estructura de l'edifici i la possible existència de restes arqueològiques precedents a aquesta

Durant els treballs arqueològics es van posar al descobert tan el paviment original de la sala del semisoterrani de l'edifici format per lloses de marbre, el substrat geològic format per argiles vermelles d'origen quaternari i estructures pròpies de la fonamentació del pavelló de l'administració com son les riostes.

En cap cas, es va documentar algun element de caire arqueològic, es a dir, estructures o nivell anterior a la construcció de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau.

Per tant, en aquest sentit, la intervenció té resultats negatius.

IX. BIBLIOGRAFIA:

PUIG, F. (2009). Projecte d'intervenció arqueològica al Carrer de Sant Antoni M. Claret 167-171, Carrer de Sant Quintí 55-95, Carrer del Mas Casanovas 70-90, Carrer de Cartagena 334-372. Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, Pavelló de l'Administració. Districte de Horta- Guinardó, Barcelona. Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona

Fundació Privada Hospital de la Santa Creu i Sant Pau <http://www.santpau.es/>

Institut Cartogràfic de Catalunya <http://www.icc.cat/>

Ajuntament de Barcelona <http://www.bcn.es/guia/bcnpice.html>

X. ANNEXOS

ANNEX 1: Unitats estratigràfiques

U.E. 101

Descripció: Paviment de lloses de terratzo amb mides 60 x 40cm

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

Cobreix: UE 102

Interpretació: Nivell actual de circulació

Cronologia / fase: segle XX

U.E. 102

Descripció: Nivell de formigó

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

Cobert per: UE 101

Cobreix: UE 103

Interpretació: Nivell de preparació anivellament de paviment de terratzo

Cronologia / fase: segle XX

U.E. 103

Descripció: Paviment format per lloses de marbre de mides 40 x 40cm

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

Cobert per: UE 102

Cobreix: UE 104

Interpretació: Nivell original de circulació

Cronologia / fase: segle XX

U.E. 104

Descripció: Estrat de morter de calç

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

Cobert per: UE 103

Cobreix: UE 105

Interpretació: Nivell de preparació anivellament de paviment de lloses de marbre

Cronologia / fase: segle XX

U.E. 105

Descripció: Estrat de morter de calç barrejat amb pedres de mida petita

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

Cobert per: UE 104

Cobreix: UE 106 i 107

Interpretació: Nivell de rebliment

Cronologia / fase: segle XX

U.E. 106

Descripció: Nivell d'argiles de color marró vermellós amb sorres disperses i nòduls de carbonat mitjanament consolidats.

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

Cobert per: UE 105

Tallat per: UE 107

Interpretació: Substrat geològic

Cronologia / fase: Quaternari

U.E. 107

Descripció: Enrigidor, de forma semblant a una biga, que fa de trava i evita el moviment relatiu horitzontal entre dos elements d'una estructura. Aquesta estructura està feta de maons massissos i té 1m de llargada, 60cm d'amplada i 55cm de profunditat.

Zona: Sondeig 1

Relacions estratigràfiques:

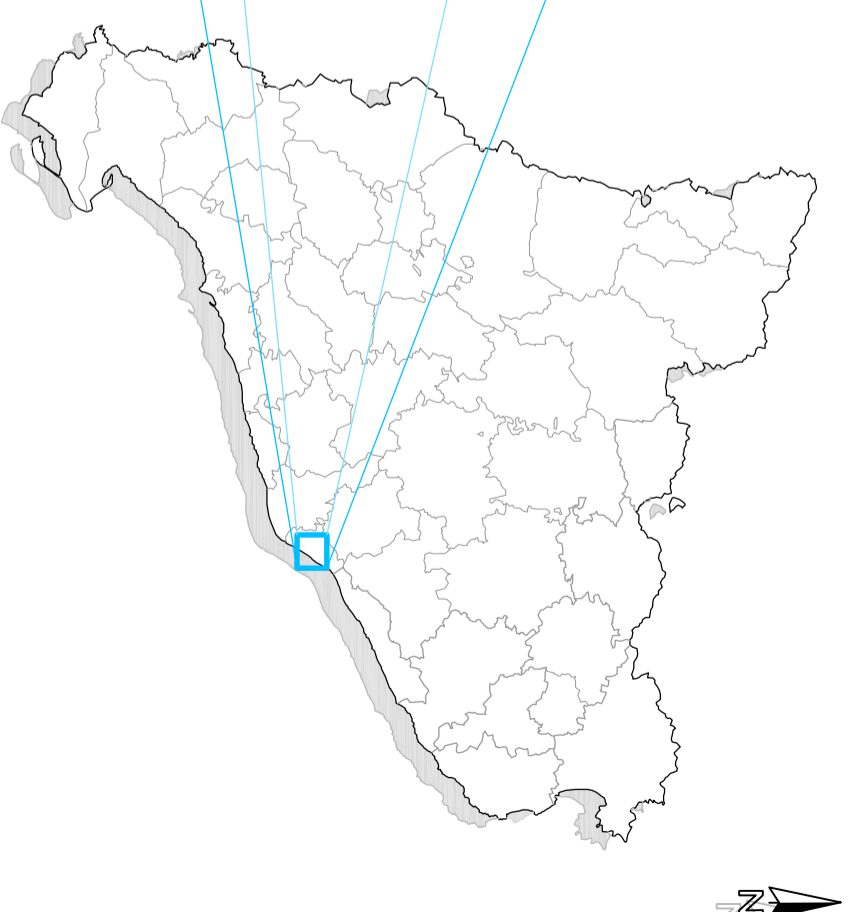
Cobert per: UE 105

Talla: UE 106

Interpretació: Riosta

Cronologia / fase: segle XX

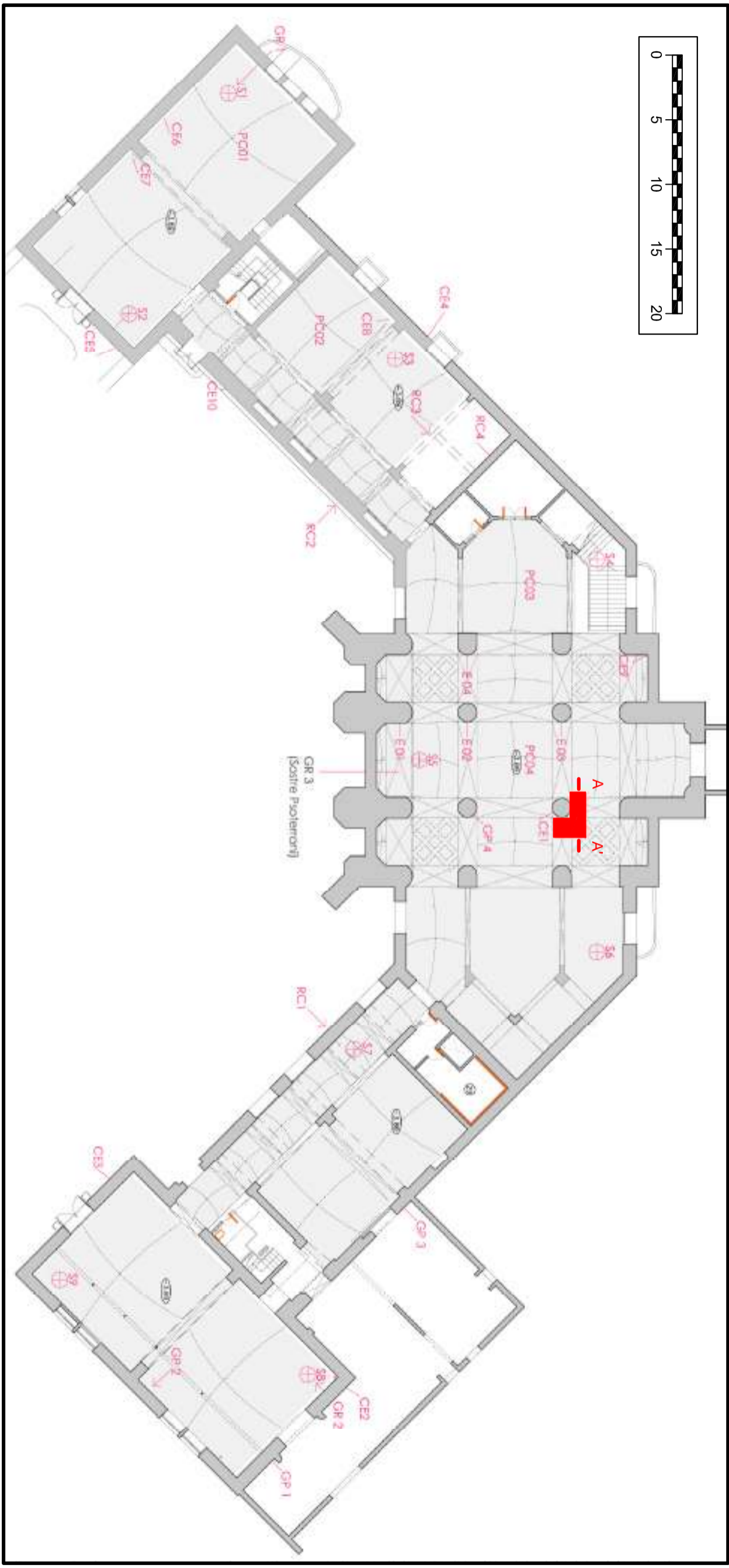
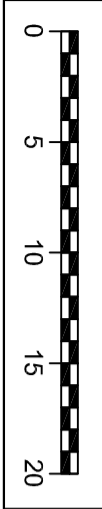
ANNEX 2: Planimetria.

Vista de la façana de l' accés sud de l' hospital
Pavelló de l' Administració

Ubicació del Pavelló de l' Administració

			HOSPITAL DE LA SANTA CREU I DE SANT PAU. Pavelló de l' Administració Intervenció 073/10 Barcelona, Barcelonès		
PLANTA DE SITUACIÓ					
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA : KARIN HARZBECHER SPEZZIA					
PLANIMETRIA: Ismael Verde				Agost 2010	
BASE TOPOGRÀFICA ICC		escala s/e		MEMÒRIA	
				PLANOI 01	

 Ubicació del sondatge arqueològic

Vista aèria del sondieg

HOSPITAL DE LA SANTA CREU I DE SANT PAU,
 Pavelló de l' Administració
 Intervenció 073/10
 Barcelona , Barcelonès

PLANTA GENERAL

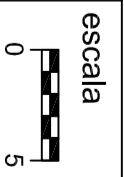
DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA : KARIN HARZBECHER SPEZZIA

PLANIMETRIA: Ismahel Verde

Agost 2010

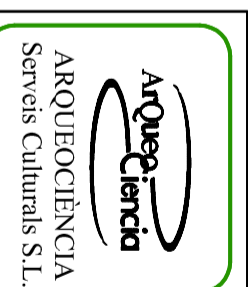
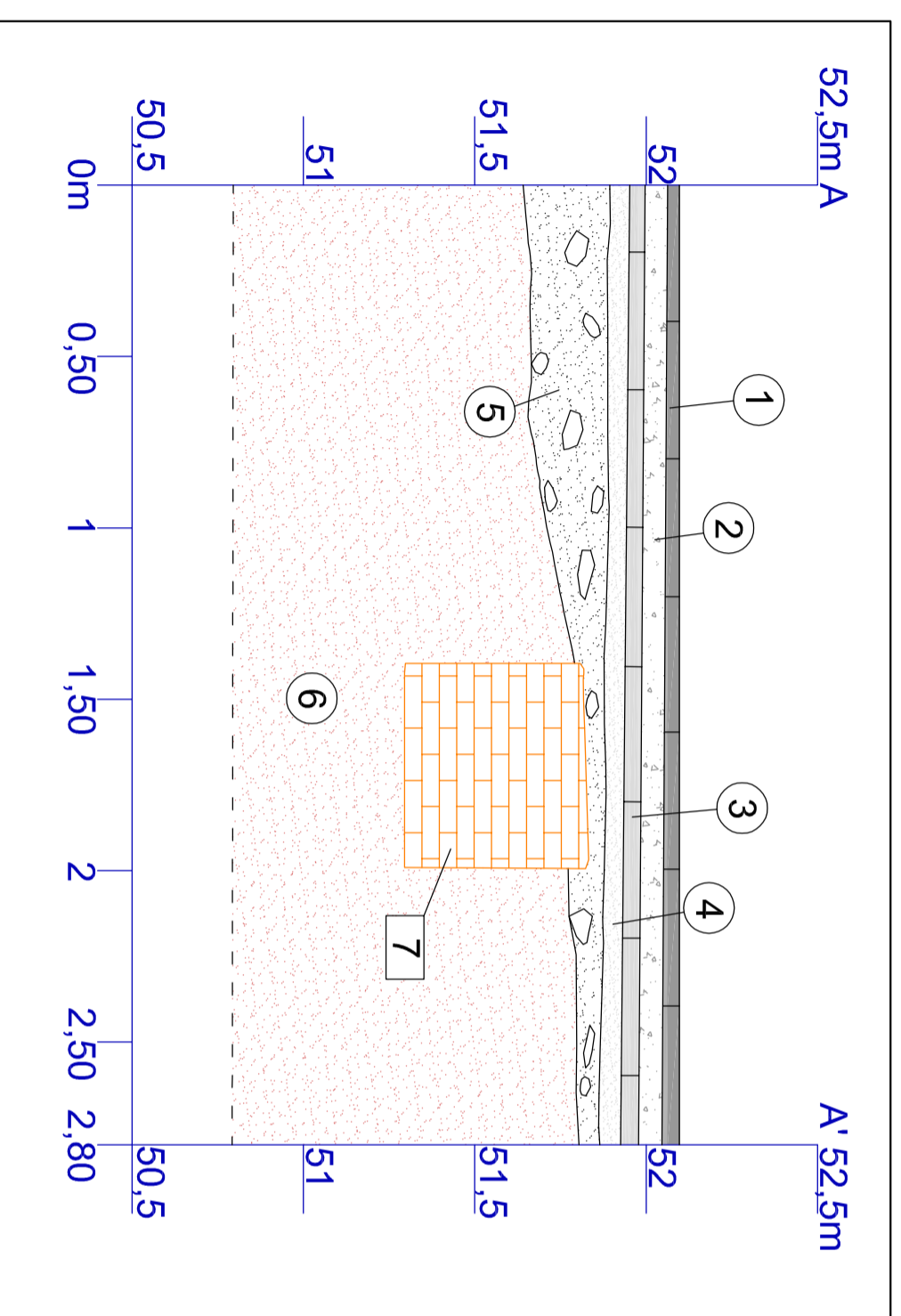
BASE TOPOGRÀFICA
 onl Arquitectura

MEMÒRIA
 PLANOL 02

- Ue 1. Paviment de Terrazo
- Ue 2. Preparació de formigó
- Ue 3. Paviment de marbre
- Ue 4. Preparació de morter de calç
- Ue 5. Nivell de morter i pedres
- Ue 6. Nivell d'argiles
- Ue 7. Riostra de maons

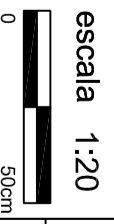

HOSPITAL DE LA SANTA CREU I DE SANT PAU,
 Pavelló de l' Administració
 Intervenció 073/10
 Barcelona , Barcelonès

SECCIÓ

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA : KARIN HARZBECHER SPEZZIA

PLANIMETRIA: Febrer 2011

BASE TOPOGRÀFICA MEMÒRIA
 s/bt 03

LLISTAT DE FOTOGRAFIES

Núm.	Descripció
1	Detall de la successió de paviments
2	Vista general del sondeig
3	Detall del estrat geològic UE 106
4	Detall de la riosta UE 107
5	Sala al semisoterrani del Pavelló de l'Administració